

Renata Dudzinskienė, Jolita Pekšienė

8
klasė



Lietuvių kalba

Pratybų sąsiuvinis

Turinys

I skyrius. Kalba kaip socialinis, kultūrinis ir istorinis reiškiny	4
1. Kalba ir jos atmainos	4
2. Lietuvių kalbos tarmės	7
3. Bendrinė kalba	9
<i>Įsivertinimas</i>	12
II skyrius. Leksika ir stilistika	14
1. Dabartinė leksika	14
2. Svetima leksika, arba skoliniai	16
3. Funkciniai stiliai	19
4. Dalykinis ir meninis stilius	21
5. Publicistinis ir buitinis stilius	23
<i>Įsivertinimas</i>	25
III skyrius. Morfologija, rašyba, kirčiavimas	30
1. Neasmenuojamosios veiksmažodžio formos, jų rašyba ir vartojimas	30
2. Prieveiksmio reikšmė ir gramatiniai požymiai	35
3. Prieveiksmių skyriai ir daryba	37
4. Prieveiksmių laipsniavimas ir vartojimas	39
5. Prieveiksmių kirčiavimas	42
<i>Įsivertinimas (I)</i>	44
6. Prielinksnio reikšmė, kilmė, daryba ir vartojimas	46
7. Jungtuko reikšmė ir vartojimas	49
8. Dalelytės reikšmė, vartojimas ir rašyba	52
9. Jaustuko ir ištiktuko reikšmė	54
10. Kalbos dalių apibendrinimas	57
<i>Įsivertinimas (II)</i>	60
IV skyrius. Sintaksė ir skyryba	63
1. Skyrybos paskirtis	63
2. Sakinys	64
3. Sakinio dalys	67
4. Vientisinių sakinių rūšys	69
5. Aiškinamosios sakinio dalys, jų skyryba	72
6. Lyginamieji posakiai, jų skyryba	75
7. Kreipinys, jo vartojimas ir skyryba	77
8. Įterpiniai, jų vartojimas ir skyryba	79
<i>Įsivertinimas</i>	81
V skyrius. 8 klasės kurso kartojimas	84
Žinių įsivertinimo užduotys (I)	84
Žinių įsivertinimo užduotys (II)	88
Žinių įsivertinimo užduotys (III)	92
Literatūros šaltinių sąrašas	96
Iliustracijų šaltinių sąrašas	96

7. Kreipinys, jo vartojimas ir skyryba

7.1. Sujunkite kreipinio raišką su pavyzdžiu.

Daiktavardžio šauksmininku
be priklausomų žodžių

1. Brangi močiute, tavo pyragai visada primena vaikystę.

Daiktavardžio šauksmininku
su pažyminiu

2. Labanakt, Šalne, kur tu būtum.

Daiktavardžio šauksmininku
su priedėliu

3. Mylimasis, tavo patarimai visada padeda man apsispręsti.

Sudaiktavardėjusiu
būdvardžiu

4. Brangioji, tavo laiškai man suteikia stiprybės ir vilties.

Sudaiktavardėjusiu dalyviu

5. Tėveli, mūsų didysis mokytojas, kaip mums tavęs trūksta.

7.2. Pabraukite kreipinius. Padėkite trūkstamus skyrybos ženklus.

1. – Tai ką mano mieli skaitinėjat? 2. – O aš maniau, kad jūs – žmogus mano miela. 3. – Eikit Šatai namo ir susitvarkykite, – vos girdimai ištarė direktorė. 4. – Tai ką pirkėsi Antanai kalkių, o gal stiklo? – klausia rentgenais peršviesta Elytė. 6. – Ką dar pirkėsi Antanai... vėl stiklo? 7. – Tai kur tu Antanai tiek metų buvai?.. Kur tavo akys?.. Kur tavo širdis buvo?.. Ėjai kažkur, ėjai, ir vis, sakytumei, ratu, ir visados aplink... 8. – Ačiū tau Šatai – sako Irena Meškutė. 9. – Tai užėik Šatai užėik, – ir atrakina duris. 10. – Ačiū jums tėvai – pasakiau, – ir tau Elyte kad manęs nepamiršot.

(Pagal Saulių Šaltenį)

7.3. Įrašykite kreipinius ir padėkite trūkstamus skyrybos ženklus.

1. Labai malonu jus pagaliau sutikti _____ (mokytojas). 2. Ar jūs _____ (vairuotojas) žinote šį maršrutą? 3. Ei _____ (nenuorama) baik vieną kartą triukšmauti! 4. Aš _____ (melagis) netikiu tavo istorijomis. 5. _____ (Ponios ir ponai) kviečiame jus į šventę! 6. _____ (Gerbiame šventės dalyviai) jubilias tuoj sakys sveikinimo kalbą. 7. _____ (Mieli keleiviai) traukinys tuoj išvyks į Vilnių. 8. _____ (Gerbiame) jūsų dokumentai rytoj bus pristatyti Migracijos skyriui. 9. Ko jūs norite iš manęs _____ (panelė)? 10. Palaukite akimirką _____ (gerbiame direktorius).

7.4. Pažiūrėję į iliustracijose pateiktą situaciją, parašykite sakinį, pavartodami tinkamą kreipinį. Kreipinyje turi atsispindėti emocija: pyktis, pagarba, prašymas ir pan.



1.



2.



3.



4.



5.



6.

8. Įterpiniai, jų vartojimas ir skyryba

8.1. Paryškintus įterpinius susiekite su jų reikšme ir užpildykite atsakymų lentelę.

1. Vadinasi , buvau visiškai teisi.	A. Tikrumas, įsitikinimas
2. Laimei , viskas baigėsi gerai.	B. Netikrumas, spėjimas
3. Pavyzdžiui , pieno produktai Lietuvoje tikrai brangūs.	C. Numanomas šaltinis
4. Matyt , manė, kad balta spalva geriausiai pabrėš jos jaunystę.	D. Konkretus šaltinis
5. Deja , viskas vyko ne taip, kaip tikėjomės.	E. Nuoseklumas
6. Vanduo – vienas svarbiausių žmogaus poreikių, beje .	F. Priešprieša
7. Pasak Leonido Donskio , Lietuva turi pajėgti dalyvauti šiuolaikiniame gyvenime intelektine bei kultūrine galia ir kompetencija.	G. Pavyzdžių pateikimas
8. Tiesą sakant , esu nusivylusi, kad tokios iškilmingos šventės pagrindinis patiekalas iš kaulienos, bet turim ką turim, kaip sakoma .	H. Pridūrimas
9. Pirma , suabejojame, ar tai valgoma, antra – paprašome dar.	I. Išvada
10. Žinoma , meilė – tvirčiausias mano gyvenimo pagrindas.	J. Kalbos turinio komentavimas
11. Galvojome, kad jis supyks, bet atvirkščiai , vaikas dar ir padėkojo.	K. Tikslinimas
12. Žmogaus fiziologiniai poreikiai: tiksliau , maistas, drabužiai ir pastogė, yra svarbiausi pirminiai poreikiai.	L. Teigiamas (pasitenkinimas)
13. Ak , taip, vakar neišsiučiau žinutės, labai atsiprašau.	M. Neigiamas (nepasitenkinimas)
14. Žinai , žmogau, draugystei būdinga bendra patirtis, panašios vertybės ir artimi tikslai.	N. Nustebimas
15. Sakoma , kad juokas prailgina gyvenimą.	O. Ryšio su pašnekovu siekis

Atsakymai

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.

8.2. Raskite sakiniuose įterpinius, juos pabraukite ir tinkamai išskirkite.

1. Pirmą vaiką nuo jų priklausomi. 2. Žinoma jį barą, jeigu jis galvoja arba jaučia kitaip negu mama arba tėtis. 3. Blogiausia Bernardo manymu yra tada, kai tėvai savo vaikus kasryt vežioja į gretimą gatvę esančią mokyklą. 4. Trečia visus tėvus vienija tai, kad jie labai mėgsta žaisti. 5. Žodžiu prasideda tikras tėvų pasakojimų konkursas, kurio dalyviai taip įsijaudrina, kad net pamiršta išrinkti nugalėtojus. 6. Tiesa juose noriai dalyvaudavo, versdami Bernardą atsakinėti į geografinius klausimus, visiems rodyti, kokios švarios jo ausys, ir pasakoti, kaip gražiai jis moka pereiti gatvę. 7. Aišku jis būtų prisiminęs, kad tėtis niekada jo nebuvo nuvedęs ten, kur būna simpatiški šunys. 8. Visa laimė kad apie meilę Bernardo niekas neklausinėjo. 9. Beje yra žmonių, kurie to nemato visą gyvenimą. Vargu ar verta pasakoti, kokie jie vargšai. 10. Atrodė tarsi milžiniškas katinas į ją būtų pasigalandęs milžiniškus nagus.

(Pagal Gendrutį Morkūną)

8.3. Papildykite sakinius tinkamais įterpiniais. Galite pasirinkti iš pateiktųjų arba įrašyti savo nuožiūra. Sudėkite trūkstantus skyrybos ženklus.

Galimi įterpiniai: *(kieno nors) nuomone, supratimu, manymu, įsitikinimu, skaičiavimu, žiniomis, duomenimis, žodžiais, anot (ko nors), pasak (ko nors).*

1. _____ skaitymas lavina ne tik vaizduotę, bet ir empatiją. 2. _____ skaityti klasikinę literatūrą verta ne tik dėl pažymių, bet ir dėl savęs pažinimo. 3. _____ reguliarus judėjimas mažina širdies ligų riziką. 4. _____ vis daugiau žmonių renkasi atostogas užsienyje. 5. _____ klimato kaita gali stipriai paveikti mūsų gyvenimo kokybę. 6. _____ artimiausiomis dienomis sulauksime smarkių liūčių. 7. _____ anksčiau žiemos būdavo gerokai šaltesnės. 8. Lietuvos pajūryje _____ galima pasigrožėti įspūdingais saulėlydžiais. 9. _____ poilsis prie jūros yra geriausias pasirinkimas, o _____ kelionė į kalnus suteikia daugiau įspūdžių. 10. _____ smagiausia atostogauti sodyboje.

8.4. Su pateiktais žodžiais sugalvokite ir parašykite po du sakinius, kad viename sakinyje tas pats žodis būtų įterpinys, o kitame – sakinio dalis.

Pavyzdys. *Laimėi, niekas nenukentėjo. Juk laimėi reikia tiek nedaug.*

1. Atrodo

2. Bijau

3. Priešingai

4. Žinoma

5. Mano džiaugsmui

8.5. Atpažinkite įspraudus, juos pabraukite. Sudėkite trūkstamus skyrybos ženklus.

1. Mokslo metai kažkaip prasidėjo, aš pasiryžau žinau, žinau – naivu mokytis geriau ir visus darbus atlikti laiku – net pakabinau ant sienos pamokų tvarkaraštį. 2. Virpiškių žemėlapis nerodo gal per menka gyvenvietė, bet randu tą Karčiogalą kur kartais stoja autobusas. 3. Pasidedu vadovėlį ir neva skaitau, bet iš tiesų šnairuoju į Šalnės sąsiuvinį, kurio paraštės mačiau tai ir anksčiau ištiesai pripaišytos fantastinių būtybių. 4. Nors ima siaubas, kad miegojau guolyje kur greičiausiai kažkas nusibaigė bobutė? maluosi sumautuose Mikšėnuose ir telefonas visiškai išsikrovęs, visa kita nėra labai blogai: šviečia saulė, žinau, kaip pasiekti miestelį, kur yra parduotuvė ir laimei šiandien pirmadienis vadinasi kursuoja autobusai. 5. Šįkart aš be kepurės ačiū tau Auri ji tikrai nekrentanti į akis aha bet vis tiek nuo vietinių norėčiau laikytis atokiau, tad keičiu kursą ir vėl suku prie Džiuzepės – vienintelio čia man šiek tiek pažįstamo žmogaus.

(Pagal Iloną Ežerinytę)

Įsivertinimas

1. Sutartiniais ženklais pabraukite sakinio dalis. (10 taškų)

1. Šįryt atsikėliau anksti – prižadino paukščių čiulbėjimas berže. 2. Praplėšusi akis, pirmiausia pamačiau gausybę sienas puošiančių knygų ir prisiminiau, kad nakvojau bobulytės svetainėje. 3. Pamačiusi ją, sustingau tarpdury... 4. Mama, Gvidas, tėvas su Valerija – visi jie liko kažkur toli, už ribos, skiriančios dabartinį mano gyvenimą nuo buvusiojo. 5. Taigi išverčiau ant lovos visą savo turtą ir pirmiausia atrinkau naktiniam žygiui būtinus daiktus: juodus džinsus, juodus trikotažinius marškinėlius, patogius batelius, kaukę ir raudonąsias pirštines.

(Pagal Kristiną Gudonytę)

Surinkau taškų _____

2. Padėkite visus galimus skyrybos ženklus. (10 taškų)

Žinoma buvo apmaudu kad toks gabus vaikas meta muziką bet jiedu su Rasa juk pritarė tam kas vaikui geriausia. Ir vis dėlto Fredas pagaudavo save galvojantį kad šitas drovus berniukas lyg ne jo labiau panašus į Rasą ir būdu ir šviesiais plaukais. Buvo kažkoks lepus minkštas moteriškas... Ištižęs... Koks tavo gyvenimo tikslas Ar tu išvis ką nors galvoji apie ateitį klausdavo netekęs kantrybės Frederikas kai jį maždaug dukart per metus apimdavo noras suimti sūnų į rankas ir jis putodavo matydamas varganus matematikos ir gamtos mokslų pažymius vartydamas raudonai primargintą diktantą ar apytuštes istorijos pratybas. Jo manymu Dovas buvo tiesiog tinginys žmogus be ambicijų.

(Ilona Ežerinytė)

Surinkau taškų _____

3. Paaškindinkite skaitmenimis pažymėtus skyrybos ženklus. (5 taškai)

1. Tai buvo studijų laikų draugas,¹ genialus muzikantas,¹ geriausias iš viso kurso,² deja,² jau seniai palikęs sceną.

1 –
2 –

2. Kitkuo –³ vaiko sveikata, skiepais, mityba, apranga, mokesčiais už sporto būrelį, pamokomis ir laisvalaikiu –³ rūpinosi Rasa.

3 –

3. Gerai,⁴ Henrikai,⁴ pasikliauju tavimi.

4 –

4. Miškas mums duoda skanių, vitaminingų uogų, tokių kaip:⁵ žemuogės, mėlynės, avietės, gervuogės, raugerškiai.

5 –

Surinkau taškų _____

4. Apibūdinkite sakinius. (10 taškų)

Vientisinis sakiny	Išplėstinis ar neišplėstinis	Asmeninis ar beasmenis	Pilnasis ar nepilnasis
Supratau...	neišpl.	asm.	nepiln.
1. Miegas yra būtinas.			
2. Sutiko.			
3. Viskas – visos dienos, pamokos, namų darbai, tėvai, feisbukas, žaidimai, draugų pokštai, net tinklinio treniruotės – buvo nemiela.			
4. Pagaliau šiandien patvirtino.			
5. Žodis gali pasipriešinti blogiui.			

Surinkau taškų _____

5. Pabraukite sakinių gramatinius centrus, skliaustuose parašykite, koks tai sakiny – vientisinis ar sudėtinis (sujungiamasis ar prijungiamasis). (5 taškai)

1. Bet Dovas nenorėjo niekur stiebtis (_____). 2. Jis vešėjo kaip tas invazinis augalas, Sosnovskio barštis, – didelis, gražus, bet be naudos (_____). 3. Ta emocija, kuri kildavo Frederikui pagalvojus apie sūnų, dažniausiai buvo susierzinimas (_____). 4. Virtuvėje laukė prabangiai serviruotas stalas, ir žmona nesusilaikiusi šyptelėjo (_____). 5. Tačiau akyse mirgėjo ką tik kaip sapne matyti vaizdai, o širdis daužėsi (_____).

(Pagal Iloną Ežerintę)
Surinkau taškų _____

6. Sintaksiškai išnagrinėkite sakinius: sutartinėmis linijomis pabraukite sakinio dalis, apibūdinkite sakinius ir paaiškinkite skyrybą. (10 taškų)

Sintaksinis nagrinėjimas	Sakinio apibūdinimas ir skyrybos aiškinimas
Pirmiausia reikia saugotis prastos muzikos, ¹ sklindančios iš interneto, ¹ radijo ir televizijos.	
	1 –
Maišų prikrauti vežimai, ² moterys, ² vyrai ir vaikai – ³ visi judėjo viena kryptimi – ⁴ aikštės link.	
	2 –
	3 –
	4 –
Ak, ⁵ tiesa, ⁵ juodu susipyko.	
	5 –

Surinkau taškų _____

Galėjau surinkti 50 taškų, surinkau _____

Pasiekimų lygiai	Nepatenkinamas			Slenkstinis	Patenkinamas		Pagrindinis		Aukštesnysis	
Taškai	0–7	8–12	13–17	18–22	23–27	28–32	33–37	38–42	43–47	48–50
Pažymiai	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10